

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

А *Обґрунтовані особливості освітнього середовища підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, які ґрунтуються на інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки; взаємозв'язку змісту, практико зорієнтованих форм і методів навчання. Охарактеризовані методологічні підходи, форми, методи навчання для створення освітнього середовища.*

Ключові слова: оцінювання; навчальні досягнення учнів; майбутній учитель хімії; освітнє середовище

Вступ. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті, Державною програмою «Освіта» (Україна ХХІ століття), законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року основною метою вищої педагогічної освіти визначена підготовка кваліфікованого компетентного педагога, здатного забезпечувати сучасну якість освіти й, окрім іншого, ефективно оцінювати навчальні досягнення учнів. Оцінювання навчальних досягнень школярів із хімії має свої особливості, що потребує різноманітності форм, методів і засобів підготовки студентів до оцінювання навчальних досягнень учнів і створення відповідного освітнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень учнів не нова. Так, педагогічні основи оцінювання розробляли А. Алексюк, Ю. Бабанський, Б. Йоганзен, Г. Ксьонзова, І. Лернер, І. Огородніков, М. Скаткін та ін.; методологічні аспекти організації контрольно-оцінювальної діяльності вчителя розкривали у своїх працях Ш. Амонашвілі, К. Делікатний, Є. Перовський, В. Полонський та ін.; проблеми підготовки до оцінювальної діяльності майбутнього вчителя різного фаху досліджували В. Бобрицька, В. Гуменюк, С. Калаур (природничих дисциплін), Т. Бережинська, В. Завіна (початкових класів), М. Семко (музики), Л. Кутепова (інформатики) та ін.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні особливостей освітнього середовища підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Вклад основного матеріалу. У ході навчальної діяльності у ВНЗ майбутні вчителі хімії отримують певні знання та вміння з оцінювання навчальних досягнень учнів, які є розрізненими елементами оцінювальної діяльності вчителя хімії, що не дає змогу студентам достатньою мірою не тільки зрозуміти, запам'ятати й відтворити отримані знання, але й оперувати ними, ефективно застосовувати оцінювальні вміння в професійній діяльності й творчо їх розвивати. Тому необхідно створити такі педагогічні умови, які б сприяли підготовці фахівців із систематизованими, глибокими, фундаментальними знаннями та відповідними сформова-

ними вміннями й набутим практичним досвідом. Формування готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів потребує створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, спрямованої на формування у студентів розуміння значення теоретичних знань, набуття практичного досвіду з організації та здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів для розв'язання проблем і педагогічних ситуацій, що виникають у навчальному процесі, для набуття й розвитку здатності використовувати отримані знання в практичній діяльності.

Освітнє середовище в педагогіці розглядається як необхідна умова розвитку та діяльності особистості, що передбачає зміну організації освітнього процесу, модернізацію освіти та її змісту, вдосконалення професійної компетентності викладачів шляхом опанування інноваційними технологіями навчання, науково-дослідницькими видами діяльності [1]. Українські дослідники В. Мадзігон і М. Бурда відзначають, що нині настала необхідність створення таких освітніх середовищ, нового, вищого рівня організації навчання, щоб його форми, методи і прийоми враховували особливості життєдіяльності вихованця – «періоди активності, емоційного піднесення, самопочуття, цикли навчальної діяльності, мотиваційні характеристики, ставлення до певних подій (вихідні, свята, олімпіади, конкурси тощо)» [2, с. 87]. Отже, ефективність розв'язання досліджуваної проблеми залежить від пошуку підходів до побудови освітнього середовища у вищій. Таким, на нашу думку, можуть бути, зокрема, інтеграційний та практико зорієнтований, які здатні забезпечити наступність, тісний взаємозв'язок і взаємодоповнюваність теоретичної і практичної підготовки студентів.

Інтеграційний підхід розуміємо як процес поєднання, результатом якого є досягнення єдності й цілісності, узгодженості всередині системи, що ґрунтується на взаємозалежності окремих спеціалізованих елементів. Тому інтеграцію діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки розглядаємо як процес удосконалення навчального процесу підготовки майбутнього вчителя хімії, результатом якого є становлення ці-

лісного та діяльнісного освітнього середовища, що забезпечує формування компетентної особистості (рис. 1). Важливою умовою ефективного навчання є інтеграція діяльності викладачів за різними на-

прямими (змістовим, діяльнісним, педагогічним, матеріально-технічним), у різноманітних формах і на різних рівнях.

➤ Рис. 1. Освітній потенціал інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки майбутнього вчителя хімії

Модернізація системи підготовки майбутнього вчителя хімії на основі інтеграційного підходу зумовлює необхідність застосування нових підходів до розвитку професіоналізму педагогів. Основними стають практико зорієнтовані форми та методи навчання, в основі яких – створення проблемних ситуацій, активна пізнавальна діяльність, що розширює можливості інтеграції знань, формує у студентів уміння переносити знання з однієї галузі в іншу, стимулює практичну та рефлексивну діяльність. Практико зорієнтовані форми та методи навчання є основою для реалізації практико зорієнтованого підходу.

Під практико зорієнтованим підходом у професійному навчанні розуміємо орієнтацію змісту, форм і методів педагогічного процесу на формування в майбутніх педагогів практичних навичок роботи [3].

Виявлення можливостей різних форм і методів навчально-виховного процесу в педагогічному ВНЗ (роботи О. Алексюка, Ю. Бабанського, Т. Березівської, Н. Буринської, В. Галузинського, В. Лоз-

ниці, А. Матюшкіна [189], О. Мороз, В. Нагаєва, В. Сластьоніна [218] Н. Шиян, О. Ярошенко та ін.) уможливило відбір тих, які перевірені часом, вітчизняною практикою та, водночас, ефективно розв'язували завдання дослідження. Погоджуючись із думкою Н. Румянцевої і О. Оконешникової про те, що у вищій школі необхідно «з одного боку, збільшити кількість нетрадиційних форм і методів навчання (за рахунок активних методів навчання, спільних форм діяльності викладача та студента), з іншого – зробити акцент не на передачу знань, а на розвиток професійних умінь і рефлексії (через наукову діяльність, творчі завдання, різні практики)» [280, с. 134], а також з позицією І. Пальшкової щодо необхідності орієнтації змісту і методів педагогічного процесу на формування в майбутніх педагогів практичних навичок роботи [214], під практико орієнтованими формами та методами навчання будемо розуміти такі, що забезпечують застосування знань у розв'язанні практичних завдань професійної діяльності, формування практичних умінь, навичок і досвіду.

У ході дослідження виходимо з припущення, що введення практико-зорієнтованих форм і методів підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів уможливить створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Це дасть змогу забезпечити професійну спрямованість підготовки, орієнтовану на набуття необхідних психолого-педагогічних, фахових, методичних компетентностей, доповнити та структурувати навчальний матеріал основних курсів психолого-педагогічної, хімічної, методичної підготовки, що відповідає сучасним вимогам і тенденціям оцінювання навчальних досягнень школярів, створити процесуальне підґрунтя для формування оцінювальних умінь під час занять і в позанавчальній роботі, у ході педагогічної практики, налагодити системний зв'язок викладачів університету зі школою, проектувати індивідуальну траєкторію розвитку майбутнього вчителя хімії, активізувати співпрацю учасників освітнього процесу, спонукати студентів до створення індивідуальних освітніх продуктів для оцінювання навчальних досягнень учнів тощо. У зв'язку зі сказаним використовувалися *види і форми* організації практичної підготовки, зокрема лекції (проблемна лекція, лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція з розбором конкретних ситуацій, лекція-презентація, лекція-консультація), практичні, лабораторні заняття, майстер-класи, творчі групи, консультації (індивідуальні, групові), самостійна та індивідуальна робота, науково-дослідницька діяльність, педагогічна практика тощо; *методи* навчання, передовсім портфоліо, тематичні та ситуативні дискусії, діалоги, «круглий стіл», «мозковий штурм», кейс-метод, проблемні завдання, відвідування, перегляд та аналіз відеоуроків учителів хімії та студентів-практикантів, обмін досвідом, рольові ігри, ділові ігри, мікровикладання, метод проектів тощо.

Отже, формування в майбутніх учителів хімії практичного досвіду використання набутих знань і вмінь, підвищення пізнавальної активності студентів, розвитку інтересу до навчання, формування установки на творчу професійну діяльність у ході вивчення навчальних курсів психолого-педагогічної, хімічної, методичної підготовки стає

можливим через створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

Висновки. Обґрунтовані особливості освітнього середовища підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Особливості освітнього середовища полягають у варіативній побудові змісту, що відповідає сучасним вимогам і тенденціям оцінювання навчальних досягнень школярів; організації практико-зорієнтованої навчальної діяльності студентів на лекціях, семінарських, практичних, лабораторних заняттях, консультаціях, самостійній та індивідуальній роботі, науково-дослідницькій діяльності, педагогічній практиці, майстер-класах, засіданнях творчих груп учителів і студентів, у ході роботи з наставниками тощо) та комплексному використанні методів навчання: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наочні та практичні), методи стимулювання інтересу до навчання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності (дискусійні, проблемно-ситуативні, імітаційні); методи контролю, самоконтролю та рефлексії; використанні засобів стимулювання інтересу до планування й організації процесу оцінювання (портфоліо, навчальний проект, інформаційно-комп'ютерні засоби тощо); управління діяльністю майбутнього вчителя хімії зі створення ним індивідуальних освітніх продуктів, що найширше використовуватимуться у процесі оцінювання навчальних досягнень учнів («Конспекти уроків хімії», «Методичні розробки оцінювальних матеріалів з хімії», «Хімічний експеримент», «Розрахункові та експериментальні задачі з хімії», «Навчальний проект з хімії», «Портфоліо» тощо).

Список використаних джерел

1. Карапузова, Н. Д. Інноваційне середовище як фактор професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / Н. Д. Карапузова // Інноваційні технології у професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики : матер. III Міжн. наук.-практ. конф. – Полтава, 2008. – С. 153–158.
2. Мадзігон, В. М. Пріоритетні напрями педагогічних досліджень / В. М. Мадзігон, М. І. Бурда // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 3. – С. 79–89.
3. Пальшова, І. О. Теоретичні засади застосування практико-орієнтованого підходу при формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх педагогів // Вісник Київського міжн. ун-ту. Сер.: Педагогічні науки : зб. наук. стат. – КИМУ, 2004. – Вип. 5. – С. 174–185.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 18.05.2017

Криворучко А. В. Особенности образовательной среды подготовки будущего учителя химии к оценке учебных достижений учащихся.

Обоснованы особенности образовательной среды подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся, основанные на интеграции деятельности преподавателей дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки; взаимосвязи содержания, практико-ориентированных форм и методов обучения. Охарактеризованы методологические подходы, формы, методы обучения для создания образовательной среды.

Ключевые слова: оценивание; учебные достижения учащихся; будущий учитель химии; образовательная среда

Kryvoruchko A. V. Features of the educational environment for preparation of the future teacher of chemistry to assess the educational achievements of students.

Peculiarities of the educational environment for the preparation of the future teacher of chemistry for assessing students learning achievements based on the integration of the teachers' activity in the cycle of professional and practical training are substantiated; the interrelation of content, practically oriented forms and teaching methods. The methodological approaches, forms, methods of teaching for creating the educational environment are characterized.

Key words: assessing; students learning achievements, future teacher of chemistry; educational environment.